

Pospíšil, Ivo

Tři podstatné knihy o slovanských literaturách ze srovnávacího pohledu

Slavica litteraria. 2015, vol. 18, iss. 1, pp. 227-230

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134477>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Poslední šestá pasáž publikace je věnována vzpomínkovým zamyšlením na zesnulé kolegy: **Предраг Пипер** – *Проф. др хаб. Владислав Лубаш и српска славистика*; **Ксенија Кончаревић** – *Марија Игоревна Межински (1941–2014)*.

Recenzovaná publikace vychází jako výsledek mnohaleté vědecké práce řady odborníků-filologů. Tematicky tento sborník nepředstavuje úplně nový nebo výjimečný předmět zájmu, ale organicky se včleňuje do rozsáhlého mezinárodního badatelského úsilí a výzkumu v dané problematice. Snaží se opětovně uchopit její vnitřní strukturu i strukturu jejích vztahů vnějších. Tato víceaspektová odborná kniha tak dává prostor pro vyjádření pluralitních názorů a pro prezentaci různých cest zkoumání.

Recenzovaný sborník je určen nejen badatelům v oboru slavistiky, nýbrž i dalším odborníkům, vědcům a rovněž učitelům slovanských jazyků, kteří se hlouběji zajímají nejen o slavistiku jako takovou, ale i o lingvistickou tematiku v celé její šíři, pestrosti a mnohostrannosti.

Zdeňka Matyušová

TŘI PODSTATNÉ KNIHY O SLOVANSKÝCH LITERATURÁCH ZE SROVNÁVACÍHO POHLEDU

Człowiek wobec sytuacji kryzysowych w literaturze, sztuce i kulturze. Colloquia Litteraria Siedlcensia, tom XIII, pod red. L. Mnich i A. Pogody-Kołodziejak. Uniwersytet przyrodniczo-humanistyczny, Instytut Neofilologii i badań interdyscyplinarnych, Siedlce 2014. 210 s. ISBN 978-83-937388-2-3.

Doświadczenie świata w literaturach słowiańskich epoki pre-, modernizmu i post-modernizmu. Conservatoria Litteraria, Międzynarodowy Rocznik Naukowy, rok VI–VII (2013–2014). Red. D. Szymonik, R. Mnich. Siedlce – Banská Bystrica: Stowarzyszenie tutajteraz; Instytut Neofilologii i Badań Interdyscyplinarnych Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny; Uniwersytet Mateja Bela, 2014. 198 s. ISSN 1897-1423.

Słowa i rzeczy w języku i literaturze. Pod red. Joanny Siepietowskiej i Wasilija Sienkiewicza. Colloquia Litteraria Sedlcensia, Studia Minora. Siedlce: Instytut Neofilologii i badań interdyscyplinarnych, Uniwersytet przyrodniczo-humanistyczny, Instytut Kultury Regionalnej i Badań Literackich im. Franciszka Karpińskiego, 2014. 147 s. ISBN 978-83-937388-8-5.

Agilní pracoviště na nově se vyvinuvší univerzitě v Siedlcích u Varšavy vydává řadu sérií, periodik a časopiseckých řad. Tři z těchto publikací vyšly

v roce 2014 a týkají se široce, kulturologicky a areálově chápaných slovanských literatur a kultur v srovnávacích souvislostech.

Kniha o člověku v krizových situacích vychází z různých materiálů, především však literárních, mezi nimiž zaujímá slovanský text významnou roli, a ocitá se tak v širokém srovnávacím kontextu. Robert Malecki (Varšava) hned na počátku ukazuje v programovém textu krizi jako přirozený základ vývoje (*Kryzys jest fundamentem rozwoju*, s. 9–16). Ljudmila Chvedčenja (Siedlce) ve studii *Кризис образования – кризис человека – кризис цивилизации* ukazuje na řetězce krizí, které vedou k současné vývojové křižovatce. V práci se objevují kritické pasáže, v nichž se Boloňská deklarace pokládá za akt, jenž cíleně, záměrně poškozují úroveň evropského vzdělávání: „*Наиболее критически настроенная часть ученых обвиняла законодателей Болонского проекта в попытке ликвидировать систему высшего образования в обществах, способных конкурировать с Западом. Выбранный для этого путь – нивелировать посредством унификации ее культурную сущность, формировавшуюся почти 300 лет. Как известно, высшая школа относилась к таким системам жизнеустройства, которые формируются исторически, а не логически или директивно. Следовательно, существует мнение, что речь может идти о разрушении образования как нашей культурной ценности, об утрате нашего цивилизационного своеобразия, о деморализации молодежи, об утечке мозгов – как глобальной цели Болонского процесса. Многие предполагают, что для России переход к Болонской модели означает реальную угрозу ментальности населения, в основе которой исконно лежит человеколюбие, гуманность, патриотизм*“ (s. 29–30). Autorka staví proti sobě vcelku oprávněně technologický a lidský rozměr procesů vzdělávání a doporučuje zachovávat v tomto obezřetnost. Oksana Žuravskaja (Doneck) prezentuje ukrajinský tzv. chimerický román jako projev iracionalismu a krize vědomí (A. Ilčenko a jeho román *Kozac' komu rodu nema perevodu*, 2009) v kontextu jiných podobných děl evropských. Kognitivistický, německy psaný článek Radosława Maziarze (Siedlce) *Zur Konzeptualisierung der ausgewählten Aspekte der Wirtschaftskrise* je založen na kulturních projevech hospodářské krize jako manifestace problémů společenského vědomí. Jedna z koeditorek svazku Adriana Pogoda-Kołodziejak (Siedlce) také v německy psaném článku analyzuje zase krizi evropské kultury, jak ji ve své knize z roku 2005 o křesťanství a krizi evropské kultury vidí Joseph Ratzinger (nyní již bývalý papež Benedikt XVI.): příčiny spatřuje nikoli ve sporu konfesí, ale v rozporu mezi konfesionalitou a sekularizací. Materiálově vydařený je příspěvek Ludmiły Łucewicz (Varšava) *Кризис как инспирация русской писательской исповеди (Фонвизин, Гоголь, Толстой)*. Signály situace skutečné nebo domnělé spisovatelské krize projevují se ve zповědi jako novém počátku nebo ukončení jedné tvůrčí etapy na dílech uvedených tří spisovatelů. Využití té-

matu Hamleta jako hamletismu v ruské literatuře se zabývá druhá koeditorka Ludmila Mnich (Siedlce) ve stati *Русский гамлетизм и его кризисные аспекты*. Je to téma, které je, jak soudíme, podle jiných jejích projevů, ve středu její současné odborné pozornosti. Naturfilozofickou krizí na díle Tomasz Padurry se zabývá Luiza Karaban (Siedlce). Krizovými momenty na různých dílech různých autorů se zabývají další badatelé, např. Agnieszka Pasztor, Ewa Borkowska a Ewa Kozak (všechny Siedlce). Nikolaj Rymar' zkoumá limitní/hraniční/mezní situace v románu Thomase Bernharda *Korektura*. Z dalších příspěvků zaujme studie *От конструктивизма к ампиру: смена политики или кризис культуры?* Andreje Markovského (Kyjev), který v podstatě se sympatiemi studuje výtvoary sovětské architektury stalinského období, jejímiž tvůrci byli často bývalí avantgardisté. Jeho závěr: „*Как это ни парадоксально, но именно в ужасных метаморфозах, катаклизмах, войне и тотальном кризисе идеалов произошел толчок, который привел к невиданному витку, колоссальному подъему и расцвету искусства, культуры и философии периода. Чем больше притеснения претерпевал творческий гений, тем выразительнее, принципиальнее и решительнее становилась его позиция*“ (s. 186). Nevím, ale vzhledem k české recepci, např. výstavy sovětského výtvarného umění v roce 1947, o tom lze s úspěchem pochybovat.² Nicméně tento pohled je překvapivý a třeba o něm přemýšlet, neboť narušuje naše ustálené, do značné míry příliš jednoznačné představy (také s odkazem na knihu Jurije Boreva o socialistickém realismu z roku 2008). Jelena Rosinskaja (Doněck) se zabývá krizovým prostorem v ukrajinské poezii, bohužel, zdá se, neví nic nejen o tradici evropského topologického bádání, ale ani o Lvovském týmu nyní již zvěčnělé Nonny Kopystjanské.

Knih *Doświadczenie świata w literaturach słowiańskich epoki pre-, modernizmu i post-modernizmu* je cíleně vícedisciplinární, beroucí literaturu spíše jako materiál k filozofickým a politologickým reflexím. Hledání Boha prezentuje Iwona Krycka-Michnowska, o ukrajinské moderně píše Stefania Andrusiv, Sławomir Sobieraj píše o polské literární reflexi první světové války, Wasilij Sienkiewicz zase o ideji reifikace v *Člověku v pouzdře* Antona Čechova, zajímavé postřehy přinášejí studie Andreje Borkovského, Aurelie Kotkiewicz, Ewy Kozak i Ivana Šuši (pokračování jeho brněnské disertace o šoa v slovenské a italské literatuře), podobně jako Romana Bobryka (Zbigniew Herbert). Monografický svazek ukazuje na proměny literatury v souvislosti s literárními směry a složitými filozofickými kontexty.

² *Střetnutí. Sovětské malířství a současné umění*. V redakci, s úvodem a doslovem O. Mrkvičky. Praha: Vladimír Žikeš, 1947. Viz o tom naši studii: *Střetnutí textů a kontextů (na pozadí ohlasů výstavy sovětského malířství v Praze roku 1947)*. In: Text a kontext. Květuše Lepilová a kol. Kolektivní monografie Centra pro další vzdělávání Ústavu slavistiky FF MU a České asociace slavistů. Brno: Repronis, 2013, s. 111–118.

Słowa i rzeczy w języku i literaturze se zabývají slovy a výpověďmi v jazyce a literatuře v širokém záběru. Uvádí to vše poučená studie Wasilije Sienkiewice o vnitřním světě jako fenomenálním a noumenálním. Týž autor zkoumá věc v jazyce, její podstatu a hierarchizaci. Zatímco první studie přináší jen zřídka-kdy něco objevného, další studie je již invenčnější: „*В широком смысле вещь есть объект восприятия, противостоящий предметному отражению действительности. Вещь не допускает определения, но предусматривает снятие. Снятое состояние вещи обретает номинативное воплощение в языке.*“ (s. 36). Ještě zajímavější je studie Danuty Budnik o vyriování slova v systému ruštiny. Jde o poměrně rozsáhlý okruh jevů, které zahrnují různé projevy a jejich příčiny diachronní i synchronní, zvláště gramatické a jistě reflektují původní východoslovanskou diglosii. Komunikace mezi lidmi a nelidmi je předmětem stati Inny Šved a Julije Černooké: jde ovšem o spojitost s mytologií a možná – o tom autorky nepíší – s nějakými dosud záhadnými skutečnostmi, kdy zvířata mluví lidskými jazyky nebo kdy člověk je schopen rozumět řeči zvířat. V daném případě jde spíše o stylizaci lidského jazyka. V literárně-vědné oblasti zkoumá pomluvu jako kulturotvorný faktor Tatjana Avtuchovič v postmodernistické době, Zoja Kuca zase smyslové pole konceptu svatosti v díle Borise Zajceva. Další studie jsou už konkrétněji spojeny s materiálem, mezi nimi práce Ludmiły Mních, která je pokračováním v jejich shakespearologických výzkumech ruské literatury („Shakespearovské slovo“ v poezii Belly Achmadulinové), a Joanny Siepietowské o ruském „matu“ v diskurzu Viktora Pelevina.

Všechny tři publikace vyjadřují svébytný koncept bádání v Siedlcích, který se soustřeďuje na transgresi literatury k jiným sférám, zejména k společnosti a její politice, kultuře a kulturní komunikaci.

Ivo Pospíšil